

KS. ROMAN NIR

Archiwa, Biblioteki  
i Muzea Kościelne. T. 34 : 1977

## BIBLIOTEKA PISARZY TOWARZYSTWA JEZUSOWEGO W WARSZAWIE

### I. POWSTANIE BIBLIOTEKI

Księgozbiór Biblioteki Pisarzy Towarzystwa Jezusowego w Warszawie \* datuje się od 1935 r., tj. od powstania Domu Księży Jezuitów na Rakowieckiej. Dom Pisarzy i Biblioteka miały służyć pracy redakcyjnej. Tu przeniesiono szereg redakcji z Krakowa, z ul. Kopernika 26 — *Misje Katolickie, Oriens, Przegląd Powszechny, Sodalis Marianus, Wiara i Życie*. Zapoczątkowana wówczas biblioteka liczyła 8 tysięcy woluminów. W okresie międzywojennym Biblioteka nie posiadała katalogu, ani nie była opracowywana. W powstaniu warszawskim w 1944 r. spłonęła część zbiorów pozostawiona w magazynie oraz w pokojach redaktorów. Uchroniły się tylko encyklopedie, które dla bezpieczeństwa przewiezione zostały do Ursusa. Natomiast na Rakowieckiej szczęśliwie zachował się cenny zbiór russików, dotyczących zagadnień religijnych, zgromadzonych przez o. Jana Urbana. Zbiór ten był szczególnym ośrodkiem zainteresowań badaczy.

Po powstaniu już 6.II.1945 r. zaczęły się prace porządkowe nad ocalałym księgozbiorem. Katalogowanie zostało zapoczątkowane 1.VIII.1945 r. Gromadzono dary, rewindykaty, depozyty z innych domów jezuickich pozostawione bibliotece warszawskiej. Wówczas to część księgozbioru starych druków, pochodzących z biblioteki jezuickiej w Świętej Lipce, została przekazana Bibliotece Pisarzy — około 1 tys. woluminów<sup>1</sup>. Powstał księgozbiór wielotematyczny z akcentem położonym na zagadnienia religijne, humanistykę i zagadnienia społeczne. W dniu 21.III.1946 r. została otwarta wypożyczalnia dla czytelników spoza domu. Systematycznie, aż do obecnego roku, wpływające zbiory są na bieżąco katalogowane.

### II. POMIESZCZENIA BIBLIOTEKI

Biblioteka zajmuje samodzielny lokal, wyremontowany po powstaniu warszawskim w Domu Ojców Jezuitów na Rakowieckiej. Na lokal składają się

\* Spełniam miły obowiązek serdecznego podziękowania Pani mgr Marii Chojeckiej, kierowniczce Biblioteki, za udostępnienie mi wszelkich materiałów oraz sporządzenie wszystkich zestawień statystycznych dotyczących Biblioteki.

<sup>1</sup> Katalog Biblioteki Księży Jezuitów w Świętej Lipce w Bibliotece Pisarzy T.J. w Warszawie, sygn. III. 1544.

4 pomieszczenia: czytelnia, pracownia, magazyn o 2 poziomach i wypożyczalnia. Księgozbiór podręczny mieści się w sali wykładowej, przylegającej do czytelnia. W księgozbiórce podręcznym wyodrębnione jest księgozawstwo z bibliotekoznawstwem i bibliografią. Prócz tego bardzo bogaty zestaw polskich i zagranicznych encyklopedii i słowników mieści się w odciętej części korytarza. Ogólnie powierzchnia pomieszczeń biblioteki wynosi 375,20 m<sup>2</sup> (bez sali wykładowej i korytarza). Magazyn jest nowoczesnie urządony, dolny posiada regały metalowe nowe, górny ma półki drewniane, wykonane w ostatnich latach. Magazyn i czytelnia posiadają urządzenia klimatyzacyjne oraz gaśnice pianowe. Czytelnia jest również nowoczesnie urządzona, dysponuje jednak tylko 6 miejscami i 6 stolikami. Czytelnia jest czynna codziennie w godz. 9—12.40 i 14—19 prócz niedziel i świąt. Wypożyczalnia natomiast jest czynna we wtorki, czwartki, piątki i soboty w godz. 17—19, a w niedziele i święta w godz. 10.30—13.30. W bibliotece zainstalowane jest centralne ogrzewanie. W sieci bibliotek kościelnych Biblioteka Pisarzy T.J. należy do jednej z najnowocześniejszych urządzonych.

### III. GROMADZENIE ZBIORÓW

W polityce gromadzenia zbiorów biblioteka preferuje przede wszystkim literaturę teologiczną, humanistykę a w znacznie mniejszym stopniu nauki techniczne. Głównym zadaniem biblioteki jest gromadzenie piśmiennictwa religioznawczego. W nabywaniu literatury bierze się pod uwagę czytelników, którymi są studenci teologii, duchowni i świeccy, religioznawcy oraz inteligencja.

Biblioteka gromadzi prace z następujących dyscyplin: I. Religioznawstwo: Dział informacyjny: 1. Encyklopedie i słowniki teologiczne, 2. Bibliografie ogólne teologii, 3. Bibliografie narodowe, 4. Bibliografie teologiczne, 5. Międzynarodowe bibliografie teologiczne, 6. Bibliografie czasopism, 7. Bibliografie osobowe. Historia religii: 1. Zagadnienia ogólne, 2. Judaizm, 3. Buddyzm, 4. Islam, 5. Inne starożytne religie, 6. Filozofia religii, 7. Socjologia religii, 8. Bibliografie poszczególnych historyków religii. Historia teologii: 1. Zagadnienia ogólne, 2. Bibliografie poszczególnych teologów, 3. Czasopisma z historii teologii. Bibliistyką: 1. Dział ogólny, 2. Archeologia biblijna, 3. Stary Testament, 4. Nowy Testament, 5. Wydawnictwa seryjne z Nowego Testamentu, 6. Bibliografie poszczególnych biblistów, 7. Czasopisma biblijne. Historia Kościoła: 1. Archiwa, 2. Biblioteki, 3. Muzea kościelne, 4. Geografia historyczna, kartografia, 5. Zagadnienia ogólne, 6. Starożytność chrześcijańska, 7. Średniowiecze i nowożytność, 8. Bibliografie osobowe. Kościół Wschodni: 1. Opracowania ogólne. Patrologia: 1. Opracowania ogólne, 2. Wybory tekstów, 3. Wydania źródłowe — zbiory, 4. Bibliografie osobowe Ojców i patrologów. Historia zakonów: 1. Bibliografia retrospektywna, 2. Benedyktyni, 3. Dominikanie, 4. Franciszkanie, 5. Jezuici, 6. Kapucyni, 7. Premonstratensi, 8. Redemptoryści. Hagiografia: 1. Opracowania ogólne, 2. Bibliografie osobowe. Kościoły reformowane: 1. Opracowania ogólne, 2. Poszczególni reformatorzy. — II. Teologia systematyczna: Teologia fundamentalna: 1. Opracowania ogólne. Ekumenizm: 1. Wydawnictwa ogólne. Teologia dogmatyczna. Mariologia. Teologia moralna. Teologia życia wewnętrznego. — III. Teologia praktyczna: Teologia pastoralna. Liturgika. Katechetyka. Homiletyka. Misjologia. Muzykologia kościelna. Prawo kanoniczne. Oprócz wyżej wymienionych dyscyplin biblioteka gromadzi w

mniejszym stopniu książki z humanistyki i nauk technicznych. Z tych ostatnich warto wymienić: astronomię, anatomię, antropologię, biologię, botanikę, cybernetykę, chemię, fizykę, geografię, geologię, geodezję, kosmologię, kosmografię, kosmogonię, klimatologię, medycynę, mineralogię, meteorologię, matematykę, pedagogikę, psychologię, parapsychologię, zoologię itd.

Zamieszczona tabela ilustruje narastanie księgozbioru i czasopism w poszczególnych latach.

Zbiory Biblioteki Pisarzy Towarzystwa Jezusowego w Warszawie  
w latach 1945—1973

Rok	Druki zwarte ilość wolum.	Broszury wydzielone	Czasopisma ilość tytułów	Czasopisma ilość wolum.
1945	2 557	—	—	—
1946	10 301	—	—	—
1947	18 784	—	—	—
1948	27 193	—	—	—
1949	30 976	—	1 761	6 221
1950	30 146	5 081	1 849	6 585
1951	34 913	5 081	2 073	7 244
1952	38 076	5 081	2 215	7 986
1953	39 494	5 571	2 357	8 790
1954	41 324	5 873	2 444	9 190
1955	43 272	6 027	2 609	10 197
1956	48 682	6 520	2 676	10 542
1957	51 462	6 800	2 877	11 378
1958	54 478	7 330	3 078	12 618
1959	56 007	7 589	3 186	13 200
1960	56 914	7 719	3 259	13 746
1961	58 613	7 957	3 388	14 451
1962	61 350	8 513	3 514	15 043
1963	62 607	8 804	3 596	15 569
1964	66 691	8 986	3 706	16 247
1965	68 320	9 117	3 737	16 832
1966	68 454	9 536	3 880	17 577
1967	70 044	9 896	3 966	18 337
1968	72 174	10 029	4 052	18 925
1969	74 795	10 648	4 154	19 581
1970	76 766	11 097	4 260	20 060
1971	79 331	11 597	4 392	20 752
1972	81 098	11 635	4 501	23 396
1973	83 600	12 140	4 628	24 147

#### IV. ZBIORY

Biblioteka Pisarzy posiada ponad 122 943 wól., w tym druków zwartych 83 600 wól. i 12 140 wól. broszur oraz 24 147 wól. czasopism. Starych druków natomiast 2 597 wól.

### 1. INKUNABUŁY

Biblioteka Pisarzy, w stosunku do innych bibliotek kościelnych w Polsce, posiada mało inkunabułów, ponad 20 wol. Dostały się one z innych starych bibliotek jezuickich. Z cennych inkunabułów warto wymienić: Jacobus de Voragine, *Sermones de tempore et de sanctis*, Basel 1485; Ambrosius, *Opera*, Basel 1492; Richardus de Sancto Victore, *De arca mystica*, Basel 1494.

### 2. STARE DRUKI

Biblioteka posiada 2 597 wol. starych druków, pochodzących w głównej mierze z klasztoru jezuickiego Świętej Lipki, sporadycznie z innych domów, a w znikomej części z darów. Gdy chodzi o krótką charakterystykę starych druków, są to przeważnie druki z obcych oficyn i reprezentują przede wszystkim literaturę religijną; na czoło wysuwają się liczne wydania biblii, ojców Kościoła i pisarzy jezuickich.

Z poloników biblioteka posiada kilka cennych wydawnictw. Z poloników XVI-wiecznych warto odnotować statuty i konstytucje. Jedne z najstarszych to *Constitutie y przywileie od 1550 do 1569 roku*, Kraków 1569, M. Scharffenberger i Jan Herburt, *Statuta y przywileie koronne* w wersji łacińskiej (1567) i polskiej (1570) oraz *Ustawy prawa polskiego z 1563 r.* Z kronik, obok Macieja Miechowity *Chronica Polonorum* z 1585 r., istnieje tekst polski Marcina Bielskiego *Kronika Polaków* z 1597 r., bardzo bogato ilustrowany, z dużą ilością drzeworytów, scen bitewnych, portretów królów i herbów. Biblioteka posiada również kilka prac Orzechowskiego z końca XVI w.

Bogato reprezentowane są druki innowiercze. Szereg podręczników, szkolnych, naukowych dysertacji i profesorów, mnóstwo druków ulotnych, panegiryków. Zachowana do dziś religijna literatura protestancka pochodzi z biblioteki ze Świętej Lipki.

Podanych kilka zdań o starych drukach nie wyczerpuje wszystkich znajdujących się zasobów starych druków w bibliotece. Różnojęzyczne teksty, licznie ilustrowane, przedstawiają całe bogactwo treści uprawianych wówczas nauk teologicznych i humanistycznych.

### 3. NOWE DRUKI

Nowe druki stanowią pod względem ilościowym główny zrąb zbiorów biblioteki i stanowią ponad 97 000 wol. Na ten dział składają się w przeważającej części publikacje reprezentujące profil biblioteki, a więc dominuje teologia, filozofia chrześcijańska, prawo kościelne, humanistyka i nauki techniczne. Oczywiście piśmiennictwo polskie i zagraniczne. Gdy chodzi o współczesną produkcję, biblioteka zakupuje prawie wszystkie ukazujące się w Polsce książki.

### 4. CZASOPISMA

W szybkim przekazywaniu najnowszych osiągnięć wiedzy czasopisma naukowe odgrywają naczelną rolę. Stąd biblioteka zwraca szczególną uwagę i zainteresowanie, by posiadać jak największą ilość tytułów czasopism krajowych i zagranicznych. Biblioteka Pisarzy posiada w zbiorach 4 628 tytułów czasopism w 24 147 wol. Gdy chodzi o bieżące czasopisma, to w 1973 roku biblioteka prenumerowała około 200 tytułów, w tym 52 tytuły czasopism zagranicznych. Podaję wykaz czasopism zagranicznych z 1973 roku. 1. *Acta Apostolicae Sedis*, 2. *Acta Romana Societatis Jesu*, 3. *Amour et Famille*, 4. *L'amour et la Vie*,

5. *Analecta Bollandiana*, 6. *Antonianum*, 7. *Archives de Philosophie*, 8. *British Book News*, 9. *Cahiers Laënucc*, 10. *Christus*, 11. *La Civiltà Cattolica*, 12. *Commentarium pro Religiosis et Missionariis*, 13. *Concilium* fr., 14. *Concilium* niem., 15. *Diakonia*, 16. *Documentation et Information Pédagogique*, 17. *Documents*, 18. *Economie et Humanisme*, 19. *Entschluss*, 20. *Ephemerides Liturgicae*, 21. *Etudes*, 22. *Fides*, 23. *Die Furche*, 24. *Geist u. Leben*, 25. *Gregorianum*, 26. *Latinitas*, 27. *Lumen Vitae*, 28. *La Maison-Dieu*, 29. *Melanges de Science Religieuse*, 30. *Nouvelle Revue Théologique*, 31. *Österreichisches Kleric Blatt*, 32. *Pedagogie*, 33. *Periodica de Re Morali, Can., Lit.*, 34. *Perspectives*, 35. *Recherches de Science Religieuse*, 36. *Religious Book News*, 37. *Repertoire Bibliographique de la Philosophie*, 38. *Revue d'Ascétique et Mystique*, 39. *Revue de Métaphysique et de Morale*, 40. *Revue des Questions Scientifiques*, 41. *Revue des Sciences Religieuses*, 42. *Revue de Théologie et de Philosophie*, 43. *Revue Philosophique de Louvain*, 44. *Revue Thomiste*, 45. *Soius*, 46. *Stimmen der Zeit*, 47. *Theological Studies*, 48. *Theologie u. Philosophie*, 49. *Thoughter*, 50. *Le Supplement de la Vie Spirituelle*, 51. *La Vie Spirituelle*, 52. *Zeitschrift für Kath. Theologie*.

## V. OPRACOWANIE ZBIORÓW

Biblioteka spełnia swoje zadanie naukowo-badawcze i dydaktyczne przez opracowanie swoich zbiorów. Ujawnienie zawartości zasobów biblioteki możliwe jest dzięki katalogom bibliotecznym, które stosując pewne obowiązujące zasady wykazują poszczególne jednostki zbiorów biblioteki. Nowoczesny katalog biblioteczny otwiera zbiór biblioteczny w celu jak najłatwiejszego udostępnienia zbioru, co stanowi cel biblioteki. Biblioteka Pisarzy posiada nowoczesne katalogi biblioteczne opracowane według norm obowiązujących w Polsce. Biblioteka posiada katalogi alfabetyczne i systematyczne nowych druków, czasopism i wydawnictw seryjnych; alfabetyczne i systematyczne starych druków, poloników, inkunabułów i rękopisów. Statystycznie w 1973 roku katalog alfabetyczny liczył 83 000 pozycji bibliograficznych, 160 812 kart — druków zwartych, 18 034 karty dotyczące czasopism. Katalog systematyczny w tym samym roku liczył 70 964 pozycji bibliograficznych, 4 560 adnotowanych treściowo i 100 253 kart.

## VI. UDOSTĘPNIANIE ZBIORÓW

Nowoczesna biblioteka naukowa, obok funkcji gromadzenia i opracowania, posiada pierwszoplanowe zadanie odpowiedniego udostępniania swych zbiorów. W Bibliotece Pisarzy udostępniane są zbiory przede wszystkim na miejscu. Służą temu pracownia naukowa i czytelnia, wyposażone w księgozbiory podręczne. Udostępnia się tu wszystkie zbiory, jakie znajdują się w bibliotece, w oznaczonych regulaminowo dniach i godzinach. Czytelnia czynna jest codziennie w godz. 9—12.40 i 14—19 oprócz niedziel i świąt. Wypożyczalnia czynna jest we wtorki, czwartki, piątki, soboty w godz. 17—19, natomiast w niedzielę i święta w godz. 10.30—13.30. W dni świąteczne i w okresie wakacji letnich, głównie w lipcu, biblioteka nie jest czynna.

Bardzo istotnym dla biblioteki, bo sprawdzianem życia i oddziaływania biblioteki na środowisko, jest liczba udostępnionych książek i czasopism oraz odwiedzin czytelników. Biblioteka Pisarzy Towarzystwa Jezusowego po wojnie udostępniła ponad 300 tys. książek i czasopism i zanotowała ponad 160 tys. odwiedzin czytelników. Z tabeli, którą poniżej zamieszczam, obserwujemy wzrost czytelnictwa z każdym rokiem. Jedynie lata 1951—1955 charakteryzują

się tendencją zniżkową, spowodowaną trudnymi warunkami, jakie przeżywało bibliotekarstwo kościelne w Polsce.

Udostępnianie zbiorów  
Biblioteki Pisarzy Towarzystwa Jezusowego w Warszawie  
w latach 1945—1973

Czytelnia główna					
Rok	Ilość odwiedz. in	Liczba udostępn. wolum.	Rok	Ilość odwiedz. in	Liczba udostępn. wolum.
1945	41	515	1960	1 319	2 576
1946	89	1 050	1961	1 292	3 185
1947	743	854	1962	1 348	3 461
1948	944	1 615	1963	1 168	2 300
1949	663	1 606	1964	1 283	3 046
1950	745	1 041	1965	1 108	3 102
1951	1 095	2 269	1966	1 172	2 713
1952	991	4 896	1967	1 331	2 786
1953	547	3 028	1968	1 331	3 726
1954	622	3 246	1969	1 425	2 447
1955	852	3 067	1970	1 318	2 837
1956	724	3 783	1971	1 528	3 133
1957	903	3 987	1972	1 481	3 368
1958	990	3 442	1973	1 525	2 804
1959	1 155	3 002	<b>Razem</b>	<u>29 773</u>	<u>78 285</u>